

Sygn. akt II CSK 173/06

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 16 listopada 2006 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Krzysztof Pietrzykowski (przewodniczący,
sprawozdawca)

SSN Zbigniew Kwaśniewski

SSN Hubert Wrzeszcz

w sprawie z powództwa Powszechnej Kasy Oszczędności Bank Polski
Spółki Akcyjnej z siedzibą w Warszawie

przeciwko J. B., B. W. i M. W.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym

w Izbie Cywilnej w dniu 16 listopada 2006 r.,

skargi kasacyjnej strony powodowej od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]

z dnia 6 grudnia 2005 r.,

oddala skargę kasacyjną.

Uzasadnienie

Wyrokiem z dnia 15 kwietnia 2005 r. Sąd Okręgowy w Ł. utrzymał w mocy nakaz zapłaty, wydany przez tenże sąd w postępowaniu nakazowym w dniu 20 grudnia 2004 r., mocą którego nakazał pozwanym [...], aby zapłacili powódce - Powszechnej Kasie Oszczędności Bank Polski S.A. w Warszawie - kwotę 112.320 zł z ustawowymi odsetkami i kosztami procesu. Sąd ustalił, iż dnia 11 września 2001 r. Polska Grupa Aptekarska „H.” S.A., na podstawie zawartej z powódką umowy przelewu wierzytelności tytułem zabezpieczenia kredytu obrotowego, scedowała na powódkę wszelkie wierzytelności, jakie posiadała wobec pozwanych, o czym zawiadomiła ich pismem z dnia 14 marca 2003 r. Dnia 21 października 2002 r. pozwani w związku z prowadzoną przez siebie działalnością gospodarczą wystawili na rzecz PGA „H.” S.A. trzy weksle własne na łączną kwotę 112.320 zł. Pozwani dokonali potrąceń wzajemnych wierzytelności z PGA „H.” S.A. na podstawie umowy przelewu wierzytelności z dnia 17 marca 2003 r. zawartej pomiędzy pozwanymi a ACP „P.” S.A. będącą wierzycielem PGA „H.” S.A. oraz umowy przelewu wierzytelności z dnia 28 lutego 2003 r. zawartej pomiędzy pozwanymi a Hurtownią Farmaceutyczną „I”. W dniu 1 kwietnia 2003 r. pozwani zażądali od PGA „H.” S.A. zwrotu wykupionych weksli. Dnia 23 kwietnia 2003 r. powódka nabyła w drodze indosu zastawniczego weksle z dnia 21 października 2002 r. Dnia 1 lipca 2003 r. powódka wezwała pozwanych do zapłaty należności z nabytych przez nią weksli. Dnia 1 kwietnia 2003 r. pozwani przestali do powódki pismo, w którym wskazali, iż nie posiadają żadnych zobowiązań wobec PGA „H.” S.A. z tytułu zakupionego towaru, a w skierowanym do powódki piśmie z dnia 23 kwietnia 2003 r. poinformowali, iż nastąpiło potrącenie wzajemnych wierzytelności pozwanych oraz Polskiej Grupy Aptekarskiej „H.” S.A. i wobec powyższego nie mają żadnych zobowiązań wobec PGA „H.” S.A. ani wobec powódki. W piśmie z dnia 5 maja 2003 r. pozwani ponownie wyjaśnili, iż dokonali potrąceń wzajemnych wierzytelności z PGA „H.” S.A. Dnia 21 listopada 2003 r. PGA „H.” S.A. w piśmie skierowanym do powódki poinformowała, iż weksle zostały powódce przekazane pomyłkowo, gdyż pozwani zrealizowali swoje zobowiązania wobec PGA „H.” S.A.

Sąd Okręgowy uznał, że powódka wykazała istnienie zobowiązania

wekslowego pozwanych, natomiast pozwani nie wykazali istnienia przesłanki świadomego działania powódki na ich szkodę (art. 19 Prawa wekslowego). Powódka w dniu indosowania weksła, tj. w dniu 23 kwietnia 2003 r., nie miała bowiem wiadomości o dokonanych przez pozwanych potrąceniach ich zadłużenia z wierzytelnościami przysługującymi im wobec indosanta. Wiadomość taką uzyskała dopiero w wyniku doręczenia pisma pozwanych z dnia 5 maja 2003 r. We wcześniejszych pismach pozwani informowali powódkę jedynie o potrąceniu wobec indosanta kwoty 36.243,57 tytułem wierzytelności nabytych na podstawie umowy cesji. Jednakże wiedza powódki o dokonanym potrąceniu nie przesądza o możliwości podniesienia przez pozwanych zarzutu z tytułu potrącenia wobec indosatariusza. Zarzut ten mógłby zostać podniesiony jedynie w przypadku, gdyby w dniu dokonania indosu powódka działała świadomie na szkodę pozwanych. Zdaniem Sądu Okręgowego, w niniejszej sprawie pozwani nie mogą zatem zasłaniać się wobec powódki zarzutem osobistym w postaci wygaśnięcia wierzytelności wekslowej.

Pozwani wnieśli apelację od wyroku Sądu Okręgowego.

Sąd Apelacyjny wyrokiem z dnia 6 grudnia 2005 r., zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że uchylił nakaz zapłaty z dnia 20 grudnia 2004 r. wydany w postępowaniu nakazowym i oddalił powództwo oraz zasądził od powoda solidarnie na rzecz pozwanych kwotę 9.027 zł tytułem zwrotu kosztów procesu, zasądził od powoda solidarnie na rzecz pozwanych kwotę 3.735 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego oraz nakazał pobrać od powoda na rzecz Skarbu Państwa - Sądu Okręgowego w Ł. kwotę 6.216 zł tytułem nieuiszczonego wpisu sądowego od apelacji. W uzasadnieniu Sąd Apelacyjny podkreślił, że jedyny zgłoszony w apelacji zarzut dotyczy naruszenia prawa materialnego przez niewłaściwe zastosowanie art. 19 prawa wekslowego, polegające na uznaniu, iż pozwani nie mogli powoływać się wobec powoda na zarzut subiektywny wygaśnięcia wierzytelności wekslowej, przysługujący im wobec indosanta. Zdaniem Sądu Apelacyjnego, trudno zgodzić się z tezą Sądu Okręgowego, że w ustalonym stanie faktycznym pozwani nie wykazali przesłanki świadomego działania powoda jako indosatariusza na ich szkodę. Poza sporem jest, iż do indosu doszło w dniu 23 kwietnia 2003 r.

Wcześniej jednak pozwani sygnalizowali powodowi nieposiadanie wobec PGA „H.” żadnych zobowiązań z tytułu zakupionego towaru. Pismo z dnia 1 kwietnia 2003 r., jakie skierowali do powoda, było odpowiedzią na wezwanie PKO BP S.A. do zapłaty z dnia 26 marca 2003 r. Wezwanie to wynikało z umowy cesji wierzytelności, która została zawarta dnia 11 września 2001 r. pomiędzy Bankiem PKO S.A. i PGA „H.” S.A., będącym wierzycielem pozwanych z tytułu sprzedaży towarów. Zanim więc powód stał się posiadaczem weksli własnych, wystawionych przez pozwanych na zlecenie PGA „H.” S.A., dochodził od nich wierzytelności nabytych od PGA „H.” na podstawie umowy cesji. Okolicznością niesporną jest, według Sądu Apelacyjnego, iż weksle stanowiły zabezpieczenie zapłaty za zakupiony u PGA „H.” towar. Świadczy o tym w sposób jednoznaczny treść pisma pozwanych z dnia 1 kwietnia 2003 r. skierowanego do PGA „H.” S.A., stanowiącego wezwanie do zwrotu weksli, w tym objętych niniejszym sporem, wobec nieistnienia jakichkolwiek zobowiązań na skutek dokonania wzajemnych potrąceń. Bez znaczenia jest fakt, iż w piśmie tym pozwani powołali się na umowę cesji wierzytelności z dnia 28 lutego 2003 r. dotyczącej jedynie kwoty 36.243,57 zł. W piśmie tym w sposób kategoryczny oświadczyli, że nie posiadają wobec PGA „H.” żadnych zobowiązań. Swoje stanowisko potwierdzili w piśmie z dnia 23 kwietnia 2003 r. skierowanym do powoda. W ocenie Sądu Apelacyjnego treść powyższych pism w sposób jednoznaczny przesądza o tym, iż powód doskonale wiedział, jakie jest stanowisko dłużników wobec skierowanego w stosunku do nich żądania zapłaty. Uzasadniony jest więc wniosek, że powód w dniu dokonania indosu miał świadomość możliwości wyrządzenia szkody dłużnikom pozbawiając ich, przez nabycie weksla w drodze indosu, możliwości podniesienia zarzutów ze stosunku osobistego i co najmniej się na to godził. W takiej zaś sytuacji można podnieść przeciwko indosatariuszowi także zarzuty wynikające ze stosunków osobistych łączących wystawcę z indosantem. W tym też zakresie na szczególną uwagę zasługuje treść pisma PGA „H.” S.A. z dnia 21 listopada 2003 r., skierowanego do PKO BP S.A., z którego w sposób niebudzący wątpliwości wynika, iż na dzień 28 lutego 2003 r., a zatem przed dokonaniem indosu, pozwani zrealizowali wszelkie swoje zobowiązania wobec PGA „H.” S.A. W piśmie tym odwołano się do umowy z dnia 23 kwietnia 2003 r. oraz faktu przekazania omyłkowo weksli na

ogólną kwotę 550.670 zł, w tym weksli objętych niniejszym sporem. Powód w toku procesu nie podważył wiarygodności tego pisma, z którego wynika, że przed dokonaniem indosu pozwani nie mieli wobec indosanta żadnych zobowiązań, w tym zobowiązań wekslowych. W tym stanie rzeczy dochodzenie zapłaty należności wekslowych prowadziłyby, zdaniem Sądu Apelacyjnego, do wyrządzenia dłużnikom szkody przez ponowne uregulowanie już zaspokojonych należności.

Powód w skardze kasacyjnej zarzucił naruszenie prawa materialnego przez niewłaściwe zastosowanie art. 65 § 1 i § 2 k.c., art. 19 ust. 2 Prawa wekslowego, art. 498 k.c. i art. 499 zd. drugie k.c., a także naruszenie prawa procesowego, które miało wpływ na wynik sprawy, mianowicie art. 493 § 3, art. 485, art. 368 § 1 pkt 5, art. 370¹ i art. 373 k.p.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Skarga kasacyjna nie zasługuje na uwzględnienie, ponieważ zgłoszone zarzuty nie podważają stanowiska Sądu Apelacyjnego.

Zarzuty naruszenia prawa materialnego przez niewłaściwe zastosowanie art. 65 § 1 i § 2 k.c. oraz art. 19 ust. 2 Prawa wekslowego są niedopuszczalne, ponieważ w istocie dotyczą ustalenia faktów i oceny dowodów (art. 398³ § 3 k.p.c.). Odnoszą się one bowiem do tej części stanowiska Sądu Apelacyjnego, w której oceniając dowody (pisma pozwanych skierowane do Banku i załączane do tych pism dokumenty) Sąd ten dokonał ustaleń istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy, mianowicie ustalił nieistnienia wierzytelności objętych wekslami oraz świadome działanie Banku na szkodę pozwanych. Argumentacja skargi kasacyjnej wskazuje na to, że, zdaniem powoda, Sąd bezpodstawnie ustalił nieistnienie wierzytelności dochodzonej pozwem, wobec całkowitego „rozliczenia się” pozwanych z PGA „H.” S.A. Takie ustalenie było z kolei podstawą stwierdzenia skuteczności zarzutu osobistego pozwanych wobec powódki dochodzącej zapłaty z weksla (art. 19 Prawa wekslowego). Powód zarzucił ponadto bezpodstawne przyjęcie przez Sąd, iż powódka nabywając wierzytelności z weksla działała świadomie na szkodę pozwanych. Rzeczywiście, ustalenie nieistnienia wierzytelności, które przysługiwałyby powódce przeciwko pozwany, zostało w zasadzie oparte na niezakwestionowaniu okoliczności podniesionych przez pozwanych, a wynikających z pisma PGA „H.” S.A. do Banku, informującego (ponad pół roku po indosowaniu

weksli), że PGA „H.” S.A. nie przysługują żadne wierzytelności wobec pozwanych, a weksle przekazano Bankowi omyłkowo. Niezakwestionowanie tych twierdzeń pozwanych nastąpiło zapewne dlatego, że powód wychodził z założenia o niedopuszczalności podnoszenia przez pozwanych zarzutów osobistych. Tymczasem Sąd Apelacyjny inaczej niż Sąd Okręgowy ocenił kwestię świadomości powoda nabycia weksli na szkodę dłużnika, a w konsekwencji dokonał – w tej sytuacji istotnego dla rozstrzygnięcia sprawy - ustalenia nieistnienia wierzytelności, których dotyczą weksle.

W konsekwencji bezzasadny jest również zarzut naruszenia art. 498 k.c. i art. 499 zd. drugie k.c. dotyczący skuteczności potrącenia. Na marginesie można ponadto zauważyć, że, wbrew zarzutom skargi kasacyjnej, w prawie polskim potrącenie następuje przez złożenie drugiej stronie oświadczenia woli i w ten właśnie sposób dochodzi do umorzenia wzajemnych wierzytelności. Odrębną kwestią jest to, że w razie sporu niezbędne jest wykazanie wszystkich przesłanek skuteczności potrącenia. Taka sytuacja mogłaby mieć miejsce także w niniejszej sprawie, jednak Sąd Apelacyjny uznał nieistnienie wierzytelności (które mogłoby być wywodzone ze skutecznego potrącenia wierzytelności) za okoliczność bezsporną – zgłoszoną przez pozwanych i niezakwestionowaną przez powoda.

Całkowicie nietrafny jest zarzut naruszenia art. 485 i art. 493 § 3 k.p.c. W świetle dokonanych ustaleń faktycznych, w niniejszej sprawie nie miało miejsca przedstawienie przez pozwanych wierzytelności do potrącenia z wierzytelnością dochodzoną pozwem, ale powołanie się na nieistnienie wierzytelności (m. in. z powodu skutecznego ich umorzenia dokonany uprzednio potrąceniem). Do takiej sytuacji nie znajduje zastosowania art. 493 § 3 k.p.c., który zresztą – jak wynika z uzasadnienia uchwały Sądu Najwyższego z dnia 13 października 2005 r., III CZP 56/05 (OSNC 2006, nr 7-8, poz. 119) – jest przepisem prawa materialnego, a nie procesowego, podczas gdy w skardze kasacyjnej zarzut jego naruszenia został zamieszczony wśród naruszeń przepisów prawa procesowego. Natomiast art. 485 k.p.c. ma tu jedynie znaczenie pomocnicze, do wskazanego w nim katalogu dokumentów odwołuje się bowiem art. 493 § 3 k.p.c.

Nietrafny jest zarzut dotyczący bezpodstawnego nieodrzczenia apelacji pozwanych (art. 368 § 1 pkt 5, art. 370¹ i art. 373 k.p.c.). Z treści apelacji wynika

bowiem jednoznacznie, że wyrok zaskarżono „w całości” wnosząc o „uchylenie zaskarżonego wyroku oraz poprzedzającego go nakazu zapłaty i oddalenia powództwa”. Została tym samym spełniona przesłanka formalna apelacji określona w art. 368 § 1 pkt 5 k.p.c., zgłoszono mianowicie wniosek o zmianę lub o uchylenie wyroku z zaznaczeniem zakresu żądanej zmiany lub uchylenia. Nie było zatem jakichkolwiek podstaw do odrzucenia apelacji przez sądy pierwszej bądź drugiej instancji (art. 370¹ i art. 373 k.p.c.).

Z przedstawionych powodów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. orzekł jak w sentencji.